

GYDYTOJŲ žinios

2025 M. GRUODŽIO 22 D.

Tai – pastovumo ir pasitikėjimo simbolis	2–4
Suvienyti užmojus ir skubą	4, 5
Per ilgą laiką sukaupta daug įdomių ir vertingų duomenų	5–7
Jaunųjų mokslininkų darbų gausa	7, 8
Konferencijoje pristatytos bakterijų gynybos sistemos	8, 9
V. Intas: „Gyventi reikia taip, tarsi rytoj mirtum, o dirbti taip, tarsi amžinai gyventum“	9, 10

Tai – pastovumo ir pasitikėjimo simbolis

Paminėta ypatinga Vilniaus medicinos draugijos sukurta – 220-osios įkūrimo metinė. Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje atidaryta paroda „Vilniaus medicinos draugija: mokslas, žmogiškumas, istorija“, vyko mokslinė-praktinė konferencija „Vilniaus medicinos draugija: 220 metų drąsos keisti ir išminties tęsti“.

Atidaręs parodą, Vilniaus universiteto vicerektorius prof. Gintaras Valiušis priminė, kad 15 žymiausių Vilniaus gydytojų ir vaistininų, iš kurių 7 – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto profesoriai, įkūrė draugiją, kurios šūkis – „Tarnauti mokslui ir gimtajam kraštui“. Jos nariai dalijosi mokslo žiniomis. Tai buvo unikalus reiškinys Rytų Europoje, jų veikla patraukė ne tik visuomenės, bet ir Europos mokslininkų dėmesį. Šiandien, anot prof. G. Valiušio, yra ne tik jubiliejaus, bet ir veiklos tvarumo ir vertybių šventė. Draugija išgyveno, kai valstybė buvo naikinama, kai buvo uždarytas universitetas. Ir dabar, kai aplink mus tiek daug chaoso, vertybės sumaištyje, reikėtų prisiminti šios draugijos šūkį „Tarnauti mokslui ir gimtajam kraštui“.

Vilniaus universiteto bibliotekos generalinė direktorė Irena Krivienė priminė, kad šimtmečiui skaičiuojanti ši draugija išsaugojo savo pirminį pavadinimą, yra gyva ir aktyvi. Bibliotekoje ypatingą vietą užima Vilniaus medicinos draugijos kolekcija. Šis fondas yra unikalus ir išskirtinis. Jame vien rankraščių dokumentų yra apie 5 tūkst. Iš viso fonde yra apie 14 tūkst. dokumentų, knygų ir kt. Jie liudija šios draugijos steigėją, visus draugijos raidos etapus. Dokumentuose užfiksuota draugijos mokslinė veikla, mokslinių tyrimų rezultatai, ligų eiga, jų plitimas, mokslinių rezultatų publikacijos. Vilniaus medikų draugijos nariai rūpinosi savo žinių ir informacijos sklaida: buvo leidžiami periodiniai leidiniai, savo paskaitose draugijos nariai aiškino, ką visuomenė turėtų daryti, kad

išvengtų sveikatos problemų ir kai kurių ligų. Tad tikslas buvo ne tik surengti parodą Vilniaus medikų draugijos nariams, bet kad ji būtų įdomi ne vien akademinėi medicinos bendruomenei, taip pat visuomenei, kuri turi suprasti, kad medicinos istorijoje yra daug įdomių ir netikėtų atradimų. Iš didžiulio kiekio dokumentų buvo nelengva parengti parodą, kuri būtų atspindėjusi draugijos veiklą. Ši draugija galėtų būti minima kaip pastovumo ir pasitikėjimo simbolis.

Vilniaus medikų draugijos pirmininkas prof. Algirdas Utkus sakė, jog „labai simboliška, kad šią šventę pradėdame Vilniaus universiteto bibliotekoje parodos atidarymu, nes draugijos posėdžiai vyko Vilniaus universiteto bibliotekos salėse. Vilniaus medikų draugija nuėjo ilgą kelią: keitėsi laikai, santvarkos, bet kai kurie dalykai yra svarbūs nuo pat draugijos įsteigimo. Garbingų Vilniaus miesto atstovų įsteigta ši draugija, jos nariai visuomet primindavo, kad didžiausias ir svarbiausias miestas, šalies turtas yra žmogus. Todėl ne veltui buvo vykdoma ta medicininė priežiūra, teiktos paslaugos vilniečiams, bet buvo vykdoma ir švietimo veikla, kuri tęsiasi ir šiandien.“

Mokslinės praktinės konferencijos dalyvius nuotoliu sveikino Vilniaus universiteto rektorius prof. Rimvydas Petrauskas. Jis susirinkusiems priminė, kad XVIII a. pabaigoje buvo įdiegtas Medicinos fakultetas, kuris atnešė ne tik naują mokslo ir studijų sritį, bet ir pakeitė medicinos situaciją mieste ir šalyje. Medicina vis labiau artėja prie visuomenės, atsirado naujos formos ir profesionalus klinikinis gydymas. Ir viso to dalis buvo 1805 m. Vilniaus universiteto profesoriaus Juzefo Franko įkurta Vilniaus medicinos draugija, kurios nariai suvienijo pastangas dalindamiesi žiniomis, motyvuoti vieni kitus sunkių istorijos laikotarpiu ir daryti didesnę poveikį visuomenei. Šios dienos draugija deklaruoja tiltą tarp praeities ir dabarties siekių.

Džiugu ir svarbu, kad mokslas, o ypač medicinos, vertina savo ištakas ir kaskart naujai apmąsto savo vietą ilgoje savo disciplinos istorijoje. „Jubiliejus yra proga prisiminti ankstesnius medikų kartų pasiekimus, suvokiant, kad mes tęsiame ir naudojame ankstesniais pasiekimais, kartu žinoti ir pasiekti tai, kuo dabartinės patirtys ir atradimai neabejotinai pasitarnaus tolimėms kartoms“, – teigė prof. R. Petrauskas.

Sveikatos apsaugos ministrė Marija Jakubauskienė teigė, kad draugiją vienijo ypatingos asmenybės, labai kilnūs, išmintingi, drąsūs, kurie turėjo prigimtinių smalsumą ir didžiulį pasiaukojimą ne tik vystyti savo klinikinę praktiką, kurti savo legendas, bet kartu prisidėti prie visuomenės gerovės ir spręsti tas sveikatos problemas ir klausimus, kurie buvo aktualūs: apie infekcines ligas, Vakcinacijos institutą, motinos ir vaiko sveikatos pradmenis. Tie žmonės peržengė savo interesų ribas, dirbo visuomenei. Vilniaus medikų draugija vienijo nepaprastus medikus – jie atnešė į Vilnių Vakarų pasaulio medicinos pažangą ir tapome Rytų Europos medicinos akademinio mokslo centru. Šiandienos medicinos praktikoje sveikatos sistemoje dirbantys medikai taip pat atneša didžiausias inovacijas, medicinos mokslo pažangą. Valstybė rėmėsi į medikus. Ir dabar medicinos bendruomenės nariai, išmintingi, drąsūs ir garbingi žmonės, yra valstybės atrama. Tvirta partnerystė tarp valstybės ir medikų bendruomenės išliks ir kad valstybė visada galėtų sunkiais atvejais ir momentais remtis į medikus, kurie drįsta ir gali nešti sveikatą ir šviesą.

Sveikinimo žodžius Vilniaus medikų draugijos jubiliejaus proga išsakė Seimo pirmininkas Juozas Olekas ir Vilniaus miesto vicemerė Simona Bieliūnė. Vilniaus medikų draugijos pirmininkas prof. A. Utkus savo pranešimą „Jubiliejus, įkvėpiantis ateičiai: mūsų 220 metų kelionė“ pradėjo

primindamas, jog yra žinoma, kad 1805 m. gruodį Vilniuje oro temperatūra buvo –3 laipsniai Celsijaus. Panašiai, kaip ir dabar, minint šią sukaktį. Kalbėdamas apie to laikmečio mokslo pažangą, prof. A. Utkus sakė, kad medicinoje vokiečių karo chirurgas F. Bozini sukūrė pirmą endoskopo prototipą, o Dž. Parkinsonas išspausdino veikalą, kaip gydyti podagrą. Universitetinis draugijos diplomai ir ženklas nupieštas Vilniaus universiteto dėstytojo dailininko Jono Rustemo. Ženkle pavaizduota laurų ir palmių vainiku apsupta deivė Izidė. Šiuo ženklu iki šiol ženklinami visi Vilniaus medikų draugijos raštai, diplomai. 1808 m. įsteigtas Vakcinacijos institutas. Prof. J. Franko pastangomis buvo įkurta Vilniaus universiteto Medicinos terapijos klinika. J. Frankas klinikoje įgytą patirtį ir stebėjimus nusprendė apibendrinti periodiniame leidinyje lotynų kalba. Jame profesorius J. Frankas aprašė kliniką ir jos veiklą, ligas, kurias teko gydyti ir kuriomis sirgo vilniečiai. Uždarius Vilniaus universitetą ir medicinos bei chirurgijos akademiją, Vilniaus medikų draugija tęsė savo veiklą. 1885 m. draugijoje įsteigta Sanitarijos sekcija. Jos nariai tyrinėjo sąlygas, turinčias įtakos gyventojų sveikatai, rengė ir leido įvairius sanitarinio švietimo leidinius, aiškino gyventojams, kaip apsisaugoti nuo epidemijų ir ligų. Praėjus dar dvejiems metams, Sanitarijos sekcija Vilniuje įsteigė Chemijos ir bakteriologijos laboratoriją, kurioje buvo rūpinamasi infekcinių ligų diagnostika ir jų apskaita, dezinfekcija, nemokamu skiepijimu nuo raupų, taip pat šulinių švara, nutekamųjų vandenų neutralizavimu. 1889 m. Vilniuje pradėta mirusiųjų registracija ir mirties priežasčių analizė. Buvo tiriamos gyventojų sergamumo ir mirtingumo priežastys, labiausiai paplitusios ligos, siūlomos kovos su jomis priemonės. 1852 m. pradėta pildyti draugijos Aukso knyga, kurioje parašyta trumpa

Atkelta iš p. 2

draugijos istorija nuo pat jos įkūrimo. Kiekvienais metais išrenkamų atsakingų draugijos valdybos asmenų chronologinis sąrašas, chronologine seka suregistruoti visi Vilniaus medikų draugijos narių vardai, pavardės, mokslo laipsniai, kai kurių biografiniai duomenys ir nuopelnai mokslui. 1928 m. knyga baigta pildyti. Draugijos Aukso knygoje įrašyti ir 5 lietuvių gydytojai: Stanislovas Bonifacas Jundzilas, Jonas Andrius Domaševičius, Stasys Matulionis, Antanas Vileišis ir Jonas Basanavičius. Draugijos garbės nariais buvo žymūs Europos

iniciatyva išleido knygą, skirtą Vilniaus medikų draugijos devyniasdešimtmečiui. Per Pirmąjį pasaulinį karą Vilniaus medikų draugijos veikla buvo nenuosekli, tačiau visi išlikę jos nariai teikė visokeriopą medicinos pagalbą Vilniaus ir jo krašto gyventojams.

Lenkijos valdymo laikotarpiu draugijos pirmininku išrinktas garsus Vilniaus chirurgas T. Dembovskis. 1930 m. Vilniaus medikų draugijos veikloje dalyvavo 394 gydytojai. Ji leido tęstinį leidinį. Posėdžiuose buvo pristatomi moksliniai referatai, nagrinėjami praktikos reikalai, bendradarbiaujama su kitų miestų ir užsienio mokslininkais.

1975 m. Vilniaus medikų draugija daugiausia dėmesio skyrė sveikatos apsaugos organizavimo klausimams, kovai su infekcijomis Vilniaus mieste, gydytojų kvalifikacijos kėlimui, nagrinėjo diagnostikos ir gydymo metodus. Nuo 1975 m. buvo atgaivinti reprezentaciniai Vilniaus medikų draugijos posėdžiai, skirti aktualesiems medicinos klausimams, įžymių Vilniaus gydytojų datoms paminėti. Atkūrus valstybės nepriklausomybę, Vilniaus medikų draugija rūpinosi tolesnio gydytojų ruošimo Lietuvoje klausimais, dalintasi patirtimi apie gydytojų kvalifikacijos kėlimą ir kt. Rengti posėdžiai, konferencijos,

pirmininkų gyvenimo ir darbų veiklas pabrėžė, kad abiejų mokslininkų, visuomenės veikėjų kelias į mokslus sutapo su Apšvietos laikotarpiu, abu įgijo vakarietišką išsilavinimą ir kt. Prof. A. Sniadeckis – pirmasis Vilniaus medikų draugijos pirmininkas – žinomas kaip chemikas, biologas, filosofas, medikas, higienos ir dietologijos propaguotojas, pedagogas, kūno kultūros pradininkas Lenkijoje ir Lietuvoje. A. Sniadeckis išleido traktatą „Apie vaikų fizinį lavinimą“. Pirmasis šio leidinio variantas buvo išleistas 1805 m. Vilniuje. 1822 m. autorius pratęsė savo darbą, tačiau naujoji versija buvo išleista tik po autoriaus mirties

Premija už geriausią į praktiką įdiegtą mokslinį darbą dr. kardiologui J. Bacevičiui

V. Kviklio diplomą pelnė A. Ščepanavičius

Doc. D. Triponienės diplomą įteiktas gydytojai dr. E. Poluziorovienei

Garbės nario diplomą įteiktas dr. J. Ptašekui

mokslininkai ir gydytojai. Vilniaus medikų draugijos veikla buvo be galo plati, aprėpianti ne tik medicinos mokslus, bet ir praktiką, farmaciją, higieną, visuomenės sveikatos ir sanitarinio švietimo sritis. Draugija buvo tikras kultūros židinys ir savotiška kultūros istorijos vykdytoja. Draugija pažymėdavo svarbesnius su savo veikla susijusius bei kultūrinius įvykius ir narių jubiliejus. 1895 m. Vilniaus medikų draugijos sekretorius Vladislavas Zagorskis savo

Gražinus Vilnių Lietuvai 1939 m. spalio 10 d., jau po pusės metų 12-os lietuvių gydytojų grupė, tarp jų – 5 Vilniaus universiteto dėstytojai (M. Karužaitė-Horodničienė, S. Čepulis, K. Katilius, P. Čibiras, V. Baronas), pratęsė Vilniaus medikų draugijos veiklą. Antrasis pasaulinis karas sutrikdė viešus draugijos darbus, tačiau jie buvo dirbami gydytojų mokslinių susirinkimų priedangoje. 1945 m. Vilniaus medikų draugijoje buvo organizuotos penkios sekcijos. Iki

nagrinėta naujai iškilusių grėsmingų infekcinių ir neinfekcinių ligų diagnostika ir profilaktika, taip pat minėtos iškilių žmonių sukaktys.

Pranešimą „Vilniaus medicinos draugijos įkūrėjai Andrius Sniadeckis ir Jokūbas Šimkevičius – medicinos mokslo pradininkai ir šviesuliai“ skaitė medicinos istorijos žinovas Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto docentas Aistis Žalnora. Jis gretindamas abiejų Vilniaus medikų draugijos

1840 m. Varšuvoje. Tai unikalus istorinis XIX a. Apšvietos ir Romantizmo epochų medicininės minties paminklas – turtinga, tačiau visuomenei suprantama to meto kalba parašytas sveiko gyvenimo būdo vadovėlis. Įdomu tai, kad šis darbas aktualumo neprarado dar daug metų po A. Sniadeckio epochos. Jis leistas pakartotinai net 3 kartus. XXI a. 3 dešimtmetyje juo vis dar buvo remtasi formuojant

Atkelta iš p. 3

moderniosios Lenkijos sveikatos apsaugos sistemos gaires, ypač susijusias su vaikų sveikata ir fiziniu aktyvumu. A. Sniadeckio mintys nepraranda aktualumo ir šiandien. Kūrinyje atsiskleidžia plati paties autoriaus erudicija ir stebėtinai gilios įžvalgos, toli lenkiančios savąjį laikmetį. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto ir Vilniaus medikų draugijos dėka šis prof. A. Sniadeckio traktatas „Apie vaikų fizinį lavinimą“ išleistas ir lietuviškai.

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanas prof. Dalius Jatužis šioje mokslinėje konferencijoje savo pranešime supažindino su žymaus Vilniaus universiteto mokslininko Valmanto Budrio palikimu, šio mokslininko, gydytojo įžvalgomis apie neurologijos atspindžius dailėje ir istorijoje. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto docentė Lina Zabulienė

pateikė gan originalų pranešimą „Vilniaus universiteto rektorai ir dekanai – Vilniaus medicinos draugijos tradicijų architektai“.

Nuo 1977 m. Vilniaus medikų draugijos pirmininko prof. Selezijaus Pavilionio siūlymu buvo įsteigta kasmetė Vilniaus medikų draugijos premija, skirta jauniems mokslininkams už geriausius mokslo darbus. Pasak Vilniaus medikų draugijos pirmininko prof. A. Utkaus, įteikti 69 diplomai. 2023 m. Vilniaus medikų draugijos Garbės narė prof. Irena Balčiūnienė įsteigė asmeninę vardinę padėką-dovaną už geriausią į praktiką įdiegtą mokslinį darbą. Šiemet ši premija paskirta dr. kardiologui Justinui Bacevičiui. Jo įrenginys jau pritaikytas 31 šalyje. Šiemet šis prietaisas buvo pritaikytas ir vaikams.

Nuo 2022 m. teikiamas ir Vilniaus medikų draugijos Garbės pirmininkės doc. Dalios Triponienės diplomas už vertingą

darbą, įdiegtą į praktiką. Šiuo doc. D. Triponienės diplomu už mokslinį praktinį darbą pagerbta vaikų intensyviosios terapijos gydytoja dr. Edita Poluziorovienė. 2008 m. minint 100-ąsias Vilniaus universiteto profesorius, įžymaus Lietuvos higienisto ir Vilniaus medikų draugijos veikėjo prof. Vlado Kviklio metines, jo sūnaus, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docento Gedimino Kviklio iniciatyva įsteigta premija ir diplomas už geriausią higienisto mokslo darbą. Šiemet jau 18-ąją V. Kviklio diplomą pelnė Sveikatos apsaugos ministerijos Visuomenės sveikatos departamento direktorius Audrius Ščepanavičius. Vilniaus medikų draugija už mokslinius darbus Garbės raštais pagerbė gydytoją radiologę Aureliją Domarkienę, abdominalinės chirurgijos gydytoją Gintarą Varanuską, taip pat gydytoją radiologą Gitą Lengvenį ir gydytoją neonatologę

Violetą Gulbiene. Garbės nario diplomai įteikti dr. Julijui Ptašekui, prof. Arūnui Valiuliui, dr. Ramūnui Kondratui, Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotojai Reginei Vaišvilienei ir kt.

Vilniaus medikų draugijos 220-ųjų metinių iškilmų proga teatro „Arbatvakariai“ artistai parodė spektaklį „Dingusio Vilniaus lakštingalos“. Tai spektaklis apie XIX a. Vilnių, kuriame gyveno ir kūrė išskirtinės asmenybės – Vilniaus universiteto profesorius Juzefas Frankas ir jo žmona, operos primadona Kristina Gerhardi-Frank. Profesorius kartu su žmona, garsia Vienos dainininke, Liudvigo van Bethoveno bičiule, rūpinosi Vilniaus miesto sveikatinimu, teikė medicininę ir socialinę pagalbą neturintiems ligoniams, kartu aktyviai dalyvavo Vilniaus kultūriniame gyvenime – rengė labdarinius koncertus ir kt.

„Gydytojų žinių“ informacija.

Suvienyti užmojus ir skubą

Europos Komisija paskelbė savo 2026 m. darbų programą.

Joje išdėstyti veiksniai, padėsiantys kurti suvernesnę ir labiau nepriklausomą Europą. Darbų programa „Europos nepriklausomybės momentas“ siekiama spręsti dabartinius ir būsimus iššūkius, kylančius dėl grėsmių mūsų saugumui ir demokratijai, konfliktų ir geopolitinių įtampų, pavojų mūsų ekonomikai ir pramonei bei spartėjančios klimato kaitos. Darbų programoje dar labiau akcentuojami dabartiniai Europos Komisijos prioritetai, siekiant stiprinti konkurencingumą, pirmauti švarių ir skaitmeninių inovacijų srityje, stiprinti unikalų socialinį modelį ir užtikrinti kolektyvinį saugumą.

Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen sakė: „2026 m. darbų programa yra dar vienas svarbus žingsnis siekiant stipresnės ir universalesnės Europos. Toliau glaudžiai bendradarbiausime su Europos Parlamentu ir Taryba, kad įgyvendintume Europos prioritetus, didintume konkurencingumą, išnaudotume savo bendrosios rinkos galią, supaprastintume savo taisykles ir spręstume įperkamo krizę. Drauge ginsime savo piliečius ir puoselėsi-

me savo vertybes.“ Seimo komitetai aptarė ir svarstė Europos Komisijos darbą 2026 metais. Sveikatos reikalų komitete parlamentarams programą pristatė Europos Komisijos atstovė Virginija Dambrauskaitė. Šios programos pavadinimas „Europos nepriklausomybės momentas“ atitinka laikmetį ir geopolitinę situaciją. Programa apima visas teises ir neteises iniciatyvas, kurias Europos Komisija stengsis įgyvendinti 2026 m. Visas iniciatyvas galima suskirstyti į 6 pagrindines grupes

ar segmentus. Šioje programoje Europos Komisija numato labai daug dėmesio skirti supaprastinimo iniciatyvoms: reiktų išskirti 25 supaprastintas iniciatyvas. Anot V. Dambrauskaitės, svarbu pabrėžti, kad 25 pasiūlymai bus atšaukiami. Pirmoji grupė – tai svaraus klestėjimo ir konkurencingumo veiksmų planas. Keletas svarbių iniciatyvų: novatoriškų įmonių teisinė sistema, Europos inovacijų ir viešųjų pirkimų, pažangiųjų medžiagų aktai. Aktualu šiame plane ir moksliniai tyrimai bei inovacijos, kur daugeliu atvejų

yra kai kada susiję ir su sveikatos apsaugos sritimi. Numatytas ir Europos mokslinių tyrimų, Europos biotechnologijų bei kvantinių technologijų aktai. Bendrosios rinkos ekonomikos bloke yra įdomių būsimų veiklų: žiedinės ekonomikos, Europos gaminių, Europos Sąjungos paslaugų aktai bei pašto taisyklių atnaujinimas. Šiam sektoriui priklauso energtika ir klimatas. Šioje programoje daug dėmesio skiriama gynybai ir saugumui. Yra keletas naujų

Nukelta į p. 5

Atkelta iš p. 4

iniciatyvų, kurios bus priimtos ir vykdomos. Gynybos ir saugumo srityje – kritiškai svarbių viešųjų pirkimų supaprastinimas, taip pat veiklos siekiant didinti kokybinį karinį pranašumą, plėtoti bendrąją gynybos rinką, pasiūlyta Europos kosmoso skydo programa. Svarbus elementas ir vidaus saugumas. Būtent šiam blokui priskiriamas FRONTEX stiprinimas, grąžinimo proceso skaitmenizacija, Europolo stiprinimas, moderniosios kovos su organizuotu nusikalstamumu taisyklės ir kitos iniciatyvos.

Trečias blokas susijęs su Sveikatos reikalų komiteto veikla. Tai parama žmonėms ir mūsų visuomenės bei socialinio modelio stiprinimas. Keletas šio bloko iniciatyvų, kurios svarbios socialiniam modeliui stiprinti: kokybiškų darbo vietų aktas, švietimo dokumentų rinkinys, piliečių bendrasis rinkinys, kovos su skurdu strategija, vaiko garantijų stiprinimas, taip pat numatytas komunikatas dėl Rytinio pasienio regiono bendruomenių ir kt.

Žemės ūkiui, žuvininkystei ir vandenynams skirta apsirūpinimo maistu grupė. Tai – gyvulininkystės strategija, įskaitant su gyvūnų gerove susijusius elementus bei kovos su nesąžininga prekybos praktika maisto grandinėje taisyklių atnaujinimas. Šioje grupėje numatyta žvejybos ir akvakultūros sektorių vizija bei aktualus vandenynų aktas.

Kita veiklų grupė – „Mūsų demokratijos pasauga bei mūsų

vertybių puoselėjimas“. Iš šios grupės naujų iniciatyvų būtų galima išskirti skaitmeninio sąžiningumo aktą, Eurojusto stiprinimą, audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų taisyklių atnaujinimą, kovos su korupcija strategiją, kovos su sukčiavimo struktūra peržiūrą, kovos su patyčiomis kibernetinėje erdvėje veiksmų planą, naują lyčių lygybės strategijos planą, taip pat neįgalųjų teisių strategijos stiprinimą.

V. Dambrauskaitė parlamentarus supažindino ir su paskutine šios programos grupe, kuri pavadinta „Globali Europa“. Tai savo galios ir partnerystės galimybių panaudojimas. Ji, pasak Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje komunikacijos grupės vadovės, susijusi ir su plėtra, ir su parama Ukrainai. Šie prioritetai išlieka, iš naujesnių iniciatyvų taip pat minimas ir bendras komunikatas dėl Artimųjų Rytų strategijos, įskaitant pertvarkos Sirijoje ir Libane rėmimą, komunikatas dėl humanitarinės pagalbos, tam tikrų medicinos preparatų skubos tvarka. Pasiūlyta nauja pasaulinė sveikatos sistemų atsparumo iniciatyva. Čia kalbama apie globalių iniciatyvų stiprinimą – vakcinacijos, Pasaulio sveikatos organizacijos bendradarbiavimo su kitais žemynais, Europos Sąjungos tarptautinės bendradarbiavimo iniciatyvos – bus bandoma sujungti ir pasiūlyti aktą didesnei Europos Sąjungos šalių narių lyderystei toje srityje.

„Nauji nacionalinės ir regioninės partnerystės planai padidins Europos prioritetus remiančių dabartinių politikos sričių siner-

giją, taip stiprindami ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. Europos konkurencingumo fondas paskatins pramonės iniciatyvas ir sustiprins tiekimo grandines. Priemonė „Globali Europa“ padės stiprinti Europos Sąjungą kaip pasitikėjimą keliančios ir patikimos partnerės ir kartu ginti Europos Sąjungos strateginius interesus visame pasaulyje. Europa ne kartą įrodė, kad geba prisitaikyti, veikti greitai ir būti vieninga. Tvirtiau bendradarbiaudami visais lygmenimis – nuo Europos Sąjungos institucijų iki vietos bendruomenių – galime užtikrinti, kad Europos Sąjunga išliktų stipri, suvereni ir pasirengusi ateities iššūkiams“, – teigiama Europos Komisijos 2026 m. darbų programoje. Komiteto nariai pateikė nemažai klausimų V. Dambrauskaitei dėl kai kurių šios programos aspektų. Vienas jų buvo dėl iniciatyvos „Europos vaistų sąjunga“. Apie bendrą vaistų pirkimą Europos Sąjungos rinkoje. Lietuvai tai būtų aktualu, nes vaistų pirkime konkuruoti su didžiosiomis valstybėmis gana sunku. Kokios būtų šios perspektyvos? V. Dambrauskaitė patvirtino, kad šis klausimas labai svarbus šaliai. Anot jos, specifiskai jis neatsispindi šioje programoje, nes joje kalbama apie visiškai naujas ar supaprastintas iniciatyvas. Vaistų pirkimo bendrai iniciatyva jau prasidėjusi seniau, veikla toliau vyksta. Pasak V. Dambrauskaitės, šioje Europos Komisijos darbo programoje kalbama apie supaprastintus reglamentus, kurie susiję su vaistų registracija, medikamentų specifiniu žymėjimu ir kt. Tai yra tęstinių darbų

plane, kurie numatyti iniciatyvoje „Europos vaistų sąjunga“.

Briuselyje vykusioje Europos Sąjungos Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų apsaugos taryboje (EPSCO) pagrindinis dėmesys buvo skirtas Ypatingos svarbos vaistų aktui. Šis teisės aktas laikomas vienu kertinių žingsnių siekiant užtikrinti stabilų ypatingai svarbių vaistų tiekimą visoje Europos Sąjungoje ir sumažinti vaistų trūkumo riziką. EPSCO dalyvavo Sveikatos apsaugos ministrė Marija Jakubauskienė.

„Lietuvai, kaip ir kitoms valstybėms narėms, itin svarbu turėti patikimą ir atsparią vaistų tiekimo grandinę. Ypatingos svarbos vaistų aktas sustiprins pagrindinių vaistų prieinamumą, sumažins jų trūkumą ir padės sukurti atsparesnę svarbiausių sveikatos produktų tiekimo grandinę visoje Europoje“, – teigia ministrė M. Jakubauskienė.

Taip pat pasirašyta Danijos iniciuota Ketinimų deklaracija dėl daugiašalių pirkimų, prie kurios prisijungė Lietuvos, Latvijos ir Estijos ministrai. Ši deklaracija sustiprina regioninį bendradarbiavimą siekiant efektyviau vykdyti bendruosius pirkimus, ypač įgyvendinant Ypatingos svarbos vaistų akto tikslus.

„Mažesnėms valstybėms ypač svarbu veikti kartu. Bendri pirkimai leis užtikrinti didesnę derybų galią, geresnės tiekimo sąlygas ir greitesnį reagavimą sprendžiant bendrus iššūkius, įskaitant vaistų trūkumus“, – akcentavo M. Jakubauskienė.

„Gydytojų žinių“ informacija.

Per ilgą laiką sukaupta daug įdomių ir vertingų duomenų

Lietuvos mokslų akademijoje vyko konferencija „Sveikata ir demografija: nuo gimimų medicininių duomenų iki valstybės išlikimo“. Ji skirta 30 metų gimimų medicininių duomenų registravimui.

Akademikas Vytautas Basy priminė, kad demografija dabar aktuali, bet šioje konferencijoje

susirinkusieji demografijos problemas pradėjo nagrinėti daugiau kaip 30 metų. Neonatologai pirmieji susiduria su demografijos kūrėjais, t. y. naujagimiais, kurie vėliau tampa vaikais bei suaugusiais. Jie vienaip ar kitaip sprendžia valstybės reikalus.

Lietuvos mokslų akademijos Biologijos, medicinos ir geomoks-

lų skyrius daug įvairių problemų sprendžia, bet jau apie 30 metų veikia Motinos ir vaiko komisija. Šios komisijos pirmininkas profesorius Arūnas Valiulis sakė, kad komisija šiemet organizavo šešias konferencijas. Daugelyje jų nuolat skambėjo: vaikų ligos – diagnostika ir gydymas. Ši konferencija paliečia pačias aktualiau-

sias šiandienos problemas. Pasak prof. A. Valiulio, apie tai jau prieš pusmetį prezidentūroje pradėta kalbėti, neseniai Rygoje vykusiam Baltijos pediatrų kongrese latviai teigė, kad gimstamumas yra pats mažiausias per visą šimtmetį Latvijoje. „Mažiausias gimstamu-

Nukelta į p. 6

Atkelta iš p. 5

mas fiksuojamas ir Italijoje. Visada buvo galvojama, kad katalikiškos šeimos yra didelės. Dabar ir šias katalikiško pasaulio šalis palietė demografinė krizė. Šioje konferencijoje norime kalbėti ne vien tik apie gimstamumą, bet ir apie vaikų sveikatą, socialines problemas bei demografinę situaciją ir kokius kelius turėtume pasirinkti iš šios situacijos“, – konferencijos dalyviams teigė prof. A. Valiulis.

Sveikatos apsaugos viceministrė Laimutė Vaidelienė kalbėdama apie motinos ir vaiko sveikatos politikos akcentus sakė, kad pirminės asmens sveikatos priežiūros grandyje stiprinamos šeimos gydytojų komandos. Kasmet skiriamas papildomas finansavimas, didinamos slaugytojų ir kitų pirminės sveikatos priežiūros komandos narių kompetencijos. Taip pat bus sudaromos vaikų ligų ir vidaus ligų gydytojų vadovaujamos pirminės sveikatos priežiūros komandos, toliau vykdoma šeimų lankymo paslaugų plėtra. Nuo kitų metų numatoma nustatyti rekomenduojamus šeimos gydytojo, vidaus ligų gydytojo apylinkių dydžius. Sveikatos apsaugos ministerija teikia derinti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimą dėl darbdavio suteikiamų dviejų darbo dienų. Taip pat aktualus skaitmenizavimo vystymas, derinamas pagalbinio apvaisinimo įstatymo pakeitimo projektas, derinamas ir Vaikų asmens sveikatos priežiūros tvarkos aprašo projektas, numatomas ambulatorinių paslaugų teikimo reikalavimų atnaujinimas, bazinių kainų perskaičiavimas vaikų kardiologijos, neurologijos ir endokrinologijos paslaugoms. Nauja Šveicarijos ir Lietuvos bendradarbiavimo programa „Motinos ir vaiko sveikata bei gerovė“ aprėps visus Lietuvos regionus. Jos kryptys – ambulatorinių akušerijos ir vaikų sveikatos priežiūros paslaugų gerinimas bei holistinių vaikų raidos paslaugų plėtra. Numatyta sukurti diagnostikos, gydymo, vertinimo standartus, taip pat specialistų mokymai, medicininės įrangos įsigijimas.

Prieš tris dešimtmečius buvo kasmet registruojami gimimų medicininiai duomenys. Kartu pradėtas leisti statistikos leidinys „Gimimų medicininiai duomenys“, kuriame pateikiami gimdyvių ir naujagimių medicininiai duomenys. Jis buvo rengiamas Higienos instituto kartu su Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikomis. Buvo analizuojami gimdyvių

ir naujagimių, gimusių akušerijos stacionaruose, duomenys. Taip pat buvo nagrinėjami gimimų medicininiai aspektai: gimdyvių charakteristikos, sveikatos būklės neštumo metu, gimdymas, jo komplikacijos, kūdikių gimimų charakteristikos ir būklė, naujagimių ir negyvagimių mirties priežastys. Vilniaus universiteto vaikų ligoninės Neonatologijos klinikos iniciatyva buvo pradėta gimimų medicininį duomenų analizė.

Profesorė Nijolė Drazdienė skaitydama pranešimą „Gimimų medicininį duomenų kaupimas ir analizė: kelias geros kokybės

klinikinei praktikai ir moksliniams tyrimams“ konferencijos dalyviams priminė, kad 1989 m. 6-ajame Lietuvos gydytojų suvažiavime neonatologų iniciatyvinė grupė išanalizavo esamą situaciją ir pranešimui suformulavo tam tikras tezes. Pranešime „Motinos ir vaiko sveikata“, kurį kartu rengė pediatrai, akušeriai ir neonatologai, pateikė moderniosios šiuolaikinės perinatalinės medicinos ir neonatologijos viziją, kurioje buvo pamąstymai sukurti neonatologijos centrus Lietuvoje. Suvažiavime išsakytos idėjos tapo pagrindu motinos ir vaiko sveikatos priežiūros pertvarkai pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metais ir pirmasis žingsnis atkuriant šiuolaikinę perinatalinę arba pirmasis žingsnis jos link. „Nuo 1991 m. sausio pradėjome registruoti naujagimius pagal Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas. 1992 m. buvo patvirtinta pirmoji neonatologijos programa. Tais metais Vilniuje ir Kaune buvo įkurti neonatologijos centrai ir pradėtas sveikatos priežiūros reorganizavimas. Taip ir buvo numatyta 1989 m. vizijoje. Tąsyk niekas negalėjo numatyti, kad ši idėja taip greitai bus įgyvendinama. Buvo akivaizdu, kad reikia kaupti gimimų medicininį duomenų bazę. Per šį 30-metį sukaupta nemažai duomenų: apie 874 575 gimdyvės ir gimdymus, iš jų – 10 714 daugia-

vaisių gimdymų, gimdyvių amžių, socialinius veiksnius ir kt.

Sukaupų medicininį gimimų duomenų analizė rodo, kad pirmojo klasterio Lietuvos medicinoje – perinatologijos (nėščiųjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros) – regionalizavimas yra esminis veiksnys gerinant nėščiųjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūrą, mažinant naujagimių ir kūdikių mirtingumą. Integruota struktūra ir pasiekimų pokyčiai yra reikšmingi perinatologijos mokslo raidai, veiklos rezultatams atspindinti socialinę ir ekonominę raidą. Sukaupų

duomenų sisteminis apdorojimas ir analizė, pasitelkiant dirbtinį intelektą, suteiktų galimybę aptarti ir numatyti, prognozuoti priemonės paslaugų kokybei įvertinti ir tobulinti, įvertinti naujus mokslo įrodymais grįstus rodiklius, atskleisti teikiamų paslaugų netolygumus ir optimizuoti teikiamų paslaugų struktūrą, pacientų srautus ir pan. Gimimų medicininiais duomenimis galėtų naudotis sveikatos priežiūros paslaugų teikimo planuotojai, švietimo sistemos politikai, kitų įvairių veiklų sričių atstovai, kuriems aktualios demografinės problemos“, – kalbėjo prof. N. Drazdienė.

LSMU prof. Mindaugas Kliučinskas konferencijoje kalbėdamas apie perinatalinės pagalbos tvarumą Lietuvoje priminė, kad būtinas idėjų tęstinumas, grindžiamas finansavimu, būtina kokybės rodiklių rinkimo skaitmenizacija, ambulatorinės veiklos kokybės vertinimas, aiški ir veikianti kokybės rodiklių vertinimo sistema, aiški ir rezultatu pagrįsta komunikacija tarp specialistų, ASPĮ vadovų bei tarp institucijų, kokybės rodiklių svarbos aiškinimo ir visuomenės informavimo sistema, tam numatant finansavimą. Proceso aiškumas, paciento kelias, grįstas vienas kitą papildančiais teisės aktais.

Akušerė-ginekologė profesorė Diana Ramašauskaitė teigė, kad

per 30 pastarųjų metų Lietuvos nėščiųjų, gimdyvių ir moterų po gimdymo sveikata patyrė statistiškai reikšmingų poslinkių: lyginant 2001 ir 2024 m. duomenis, gestacinio diabeto atvejų padaugėjo 50 kartų. 1995–2024 m. smarkiai sumažėjo nėščiųjų, sergančių širdies ir kraujagyslių, inkstų ir šlapimo takų ligomis, hipertenzinių būklių skaičius 2024 m. pasiekė 1998 m. lygį. Per šį 30-metį Lietuvoje mirė 83 nėščiosios ir gimdyvės. Dažniausios jų mirties priežastys: 1995–2024 m. – kraujavimas, neštumo, gimdymo ir laikotarpio po gimdymo septinės komplikacijos, 2015–2025 m. – hipertenzinių būklių komplikacijos, embolija, bendrosios ligos.

Vilniaus universiteto profesorė Janina Tutkuviene skaitydama pranešimą „Naujagimio kūno dydis – pasaulinių krizių ir regioninių socialinių ypatumų atspindys“ pabrėžė, kad pastaruosiu metu pasaulyje yra lyčių santykio gimimo metu įvairovė. Stebima šio rodiklio mažėjimo tendencija daugelyje šalių siejama su naujais reprodukcinės sistemos pavojais, ypač su mažėjančiu gimstamumu, kuris dažnai būna susijęs ir su mažėjančiu lyčių santykiu gimimo metu, taip pat su kitais iki šiol neaiškiais veiksniais. Savo pranešimo išvadose prof. Janina Tutkuviene pastebėjo, kad per pastaruosius tris dešimtmečius berniukų gimimo svoris svyravo labiau nei mergaičių. Ekonominio krizių metu gimimo svorio mažėjimas buvo nedidelis, po 2016 m. stebima tam tikra gimimo svorio didėjimo tendencija. Darome prielaidą, kad lyčių santykis gimimo metu yra stabilus nepalankių ekonominių sąlygų rodiklis nei gimimo svoris. Kita vertus, šis rodiklis 2008–2011 m. galėjo likti nepaveiktas ekonomikos krizės dėl Lietuvos taikytos specifinės politikos – stiprios Vyriausybės paramos. Pandeminis laikotarpis sutapo su karo Ukrainoje pradžia ir ši situacija, matyt, turi dar didesnę poveikį Lietuvos visuomenei, nes sukelia daugiau streso ir nerimo nei ekonominis nepriteklis – tai iš dalies paaiškina lyčių santykio gimimo metu mažėjimą. Anot profesorės, Lietuvos naujagimių tyrimas nepatvirtino silpnų vyriškosios lyties naujagimių „atrankos“ teorijos ekonominio nepritekliaus laikotarpiais, tačiau pastaraisiais metais pastebėtas tam tikras lyčių santykio gimimo metu sumažėjimas. Tai galima aiškinti karo situacijoje Ukrainoje keliamu stresu ir Lietuvoje. Kita

Nukelta į p. 7

Atkelta iš p. 6

vertus, lygiagrečiai įvyko akivaizdus ekonomikos pakilimas – tai galėjo lemti ir mažesnį gimstamumą, o pagal evoliucines teorijas tuomet pradeda šiek tiek kilti ir berniukų gimstamumas.

„Nuo duomenų iki vilties: labai neišnešiotų naujagimių išgyvenamumo tendencijos Lietuvoje“ – tokia tema pranešimą pateikė LSMU profesorė Rasa

Tameliienė. Ji priminė, kad Lietuvoje 5–6 proc. vaikų gimsta pirma laiko. Pasak jos, visoje Lietuvoje gimusių mažiau nei 32 gestacijos savaitių naujagimių amžiaus grupėse išgyvenamumo rodikliai gerėja. Profesorė konferencijos dalyviams priminė: „Kad kiekvienas naujagimis turėtų kuo didesnes galimybes sėkmingai augti ir vystytis, dirbkime išvien, gerindami jų išgyvenamumo rodiklius.“

Daktarė Rūta Morkūnienė pastebėjo, kad pasaulyje 1 iš 10

naujagimių gimsta per anksti. Deja, nėra pasaulinio lygio susitarimo dėl tinkamiausių neišnešiotų naujagimių augimo kriterijų. „Vėlyvas neišnešiotas naujagimis: ar tikrai mums visiems dėl to ramu?“ – tokį pranešimą konferencijoje skaitė Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų Neonatologijos centro vadovas doc. Arūnas Liubšys. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto doc. Eglė Marija Jakimavičienė pateikė

Lietuvos gimimų medicininių duomenų (1995–2022 m.) analizę. Jos pranešimo tema – „Ar normalus nėštumas trumpėja?“. Akademikas V. Basys apibendrinamas šią konferenciją teigė manantis, kad tokie pašnekesiai ir tarpdisciplininis bendravimas veda prie naujų minčių, idėjų: „Norėtųsi palinkėti, kad visų pateiktos idėjos būtų įgyvendintos per kitus ateinančius 30 metų.“

„Gydytojų žinių“ informacija.

Jaunųjų mokslininkų darbų gausa

Lietuvos mokslų akademijos Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius organizavo tradicinę Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferenciją „Bioateitis: gamtos ir gyvybės mokslų perspektyvos“. Šių metų konferencija jau 18-oji. Tradiciškai kasmet būna 3 sekcijos. Tai – bendrosios biologijos ir geomokslų, biotechnologijos bei biochemijos, taip pat medicinos bei sveikatos mokslų sekcijos. Jose pranešimus skaitė 31 jaunas mokslininkas. Medicinos ir sveikatos mokslų sekcijoje mokslinius pranešimus pateikė 11 jaunųjų mokslininkų, jie atstovavo Vilniaus universitetui, Lietuvos sveikatos mokslų universitetui (LSMU) ir Kauno technologijos universitetui. Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas, akademikas Limas Kupčinskas priminė, kad pagal tradiciją konferencijos dalyviai išklausę plenarinius pranešimus, o po jų pranešimus sekcijose skaito jaunieji mokslininkai, vėliau vyksta komisijos posėdis, kuriame įvertinami geriausi mokslinių darbų autoriai ir jiems įteikiami apdovanojimai.

Plenarinius pranešimus parengė LSMU profesorius Tomas Lapinskas apie širdies vaizdinių tyrimus, jų naujoves ir galimybes, antrajame pranešime akademikė Sonata Jarmalaitė jaunuosius mokslininkus supažindino su ilgaamžiškumo paslaptimis genetiko požiūriu.

Prof. T. Lapinskas teigė, kad širdies vaizdiniai yra kertinis šiuolaikinės kardiologijos pagrindas, leidžiantis vis tiksliau diagnozuoti įvairias širdies ligas: išeminę širdies ligą, įgimtą ir įgytą širdies raumens ligas ar kitas būkles, neretai pasireiškiančias širdies ne-

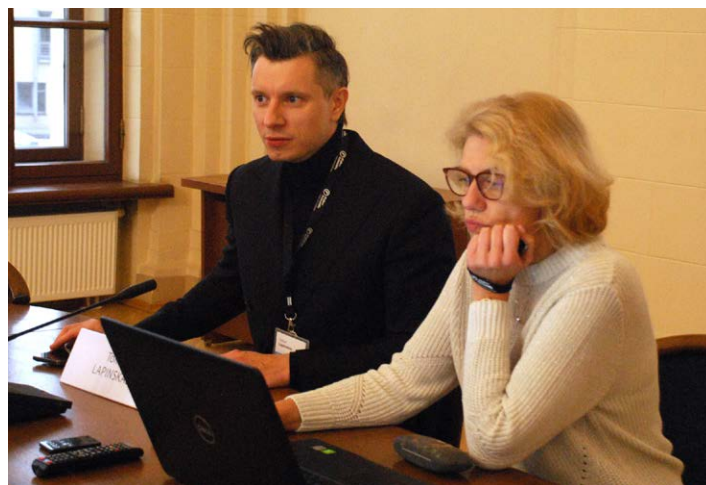
pakankamumo simptomais ir požymiais. Širdies magnetinio rezonanso tyrimas šiandien laikomas aukso standartu vertinant širdies struktūrą, funkciją ir miokardo savybes, o atsirandanti naujos širdies magnetinio rezonanso tyrimo vaizdinio metodikos didina tyrimų pritaikomumą moksle ir klinikinėje praktikoje. Visai kaip Vakarų Europoje ir Šiaurės Amerikoje, Lietuvoje išeminė širdies liga vis dar išlieka pagrindine mirties priežastimi.

Pasak prof. T. Lapinsko, širdies magnetinio rezonanso tyrimas tapo įprastu neinvaziniu širdies vaizdiniu tyrimu, pasižyminčiu dideliu tikslumu, jautrumu ir specifiskumu. Išsamus širdies magnetinio

tyrimas priminė, kad pasaulyje stebimi globalūs demografiniai pokyčiai. Per pastaruosius 20 metų pasaulio populiacija padidėjo ketvirtadaliu – nuo 6,17 iki 8,16 mlrd. Tačiau Europos populiacija šiuo laikotarpiu didėjo gerokai kukliau – 4 proc. Trečdalyje Europos valstybių populiacija palaipsniui mažėja. Lietuvoje pernai fiksuotas mažiausias naujagimių skaičius per praėjusius 30 metų – gimė apie 19 tūkst. naujagimių. Anot akademikės, kita demografinė tendencija – bendras populiacijos mažėjimas. Per šimtmetį vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė padidėjo daugiau nei dvigubai (vidutiniškai nuo 32 iki 72 metų), o Europos gyventojų vidutinė gyvenimo

bu investuoti į sveiko amžėjimo programas, ilginti gyventojų sveiko gyvenimo trukmę, taip pat nepamiršti šeimų stiprinimo ir gimstamumo didinimo programų. Akademikė S. Jarmalaitė paskaitos metu apžvelgė ilgaaamžiškumo genetinius tyrimus, biologinius senėjimo mechanizmus, pateikė mokslu grįstų patarimų, kaip palengvinti sveiko gyvenimo trukmę.

Po plenarinių pranešimų trijose sekcijose savo mokslinių darbų pranešimus skaitė jaunieji mokslininkai. Vilniaus universiteto jaunoji mokslininkė Dalia Jurkėnaitė supažindino klausytojus su epigenetinių biožymenų inkstų navikų diagnostikai ir prognozavimui tyrimu. Ji priminė, kad iš urogenitalinės sistemos onkologinių ligų inkstų vėžys pasižymi didžiausiu mirtingumu. Pagal Tarptautinės vėžio tyrimų agentūros (JARC) 2022 m. duomenis Lietuva pagal sergamumą inkstu vėžiu užėmė septintą vietą pasaulyje ir antrą vietą pagal mirtingumą. Anksstyvosiose stadijose simptomai dažniausiai nepasireiškia, todėl dauguma atvejų diagnozuojami atsitiktinai. Šiuo metu klinikinėje praktikoje nėra patvirtintų molekulinų biožymenų, kurie padėtų diagnozuoti inkstų vėžį, įvertinti jo progresavimo riziką ir pasirinkti optimalų gydymą. DNR metilinio pokyčiai laikomi perspektyviais diagnostiniais ir prognostiniais biožymenimis, kurie gali būti tiriami neinvaziškai skysčių biopsijose. Pasak šios mokslininkės, buvo ištirta 66 inkstų vėžio sergančių asmenų ir 27 sveikų asmenų šlapimo

LSMU profesorius T. Lapinskas

rezonanso tyrimo protokolas leidžia tiksliai įvertinti ertmių funkcinius ir struktūrinius pokyčius. Nauji skenavimo režimai gali būti vertingi grėsmingų įvykių rizikai bei gydymo efektyvumui įvertinti.

Akademikė S. Jarmalaitė kalbėdama apie ilgaamžiškumo paslap-

trukmę jau viršija 80 metų. Šiuo metu penktadalis Europos gyventojų yra 65 metų ar vyresni, ir šis skaičius sparčiai didėja. Amžėjanti visuomenė kelia naujų iššūkių darbo rinkai, socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemoms. Rūpinantis tvaria ateitimi svar-

Atkelta iš p. 7

mėginiai. Iš šlapimo nuosėdų mėginių DNR buvo išgryninta standartiniu fenolio-chloroformo metodu ir modifikuota natrio bisulfitu. D. Jurkėnaitės teigimu, gauti rezultatai rodo, kad tirti genai galėtų būti potencialiais diagnostiniais inkstų vėžio molekuliniais biožymenimis, tačiau šie biožymenys nepasižymi prognostinėmis savybėmis. Kadangi biožymenų metilimo lygiai nėra susiję su demografiniais ar klinikiniais rodikliais, jie gali būti ypač tinkami diagnostikai, nes jie stabilūs įvairiose pacientų grupėse ir potencialiai gali būti pritaikomi ankstyvai ligos detekcijai. Tolimesni tyrimai būtų: tiriamų grupių plėtimas ir atskiros, diagnozės metu surinktų mėginių grupės tyrimas, siekiant įvertinti biožymenų diagnostinę vertę ankstyvose ligos stadijose.

Vilniaus universiteto liginės Santaros klinikų Širdies aritmijų skyriaus mokslininkas Ričardas Kundelis pristatė pirmąjį Lietuvoje patirtį taikant „inHEART“ dirbtinio intelekto technologiją išeminės kilmės skilvelinių aritmijų abliacijos planavimui ir įvertinti jos papildomą vertę standartinei klinikinei praktikai. „inHEART“ – tai debesijos pagrindu veikianti medicininės vaizdo analizės platforma, kuri automatizuotai apdoroja širdies kompiuterinės tomografijos ir magnetinio rezonanso tomografijos duomenis. Dirbtinio intelekto algoritmai ir specializuoti operatoriai atlieka trimatę širdies rekonstrukciją, apimančią procedūrai aktualias anatomines (širdies kameras, didžiausias kraujagysles, širdies arterinę ir veninę sistemas, greta einančius nervus bei stemplę) ir kitas gretutines struktūras bei

rekonstruotų audinių charakteristiką. Į analizę įtraukti pacientai, kuriems nustatyta išeminės kilmės skilvelinė tachikardija, ir, nepaisant optimalaus medikamentinio ir intervencinio gydymo bei bent 2 skirtingų grupių antiaritmiais vaistinėmis preparatais, dažnai kartojasi skilvelinės tachikardijos epizodai ir implančiuoto kardioverterio-defibriliatoriaus (IKD) antitachikardinė stimuliacija ir iškrovos. Santaros klinikose įvyko pirmieji keturi atvejai Baltijos šalyse, kai skilvelinės tachikardijos abliacijai buvo pritaikyta „inHEART“ technologija. Visi pacientai buvo vyrai, vidutinis amžius – 69 metai. Abliacijos procedūra buvo sėkminga visais atvejais. Dviem pacientams praėjus 12 mėnesių po procedūros nesikartojė nei skilvelinės tachikardijos epizodai, nei implančiuoto kardioverterio-defibriliatoriaus terapijos. Vienam pacientui po 9 mėnesių fiksuoti penki trumpi skilvelinės tachikardijos epizodai. Laukiama paskutinio paciento (3 mėnesiai po procedūros) klinikinių baigčių duomenų.

Pasak R. Kundelio, atlikus skilvelinės tachikardijos abliaciją, kuriai planuoti buvo panauduota „inHEART“ technologija, ritmo sutrikimo išprovokuoti nepavyko

net taikant agresyvius stimuliacijos protokolus, o pacientams išrašius iš liginės, aritmijos epizodai nesikartojė arba klinika reikšmingai sutrumpėjo.

Jaunoji tyrėja Indrė Krastinaite pranešime „Mitochondrinės DNR įvairovės kitimas Lietuvos teritorijoje nuo geležies amžiaus iki šių laikų“ pasakojo, kaip lietuvių populiacijos mitochondrinės DNR tyrimai atskleidė mitochondrinės DNR genetinę įvairovę ir jos tolygų pasiskirstymą (homogeniškumą) populiacijoje. Palyginus su išsamiais šiuolaikinės lietuvių populiacijos mitochondrinės DNR tyrimais, Lietuvos teritorijoje rastos bioarcheologinės medžiagos mitochondrinės DNR tyrimai yra negausūs ir fragmentiški. Šio tyrimo tikslas buvo nustatyti mitochondrinės DNR įvairovės kitimą Lietuvos teritorijoje nuo geležies amžiaus ir palyginti su šiuolaikinės lietuvių populiacijos mitochondrinės DNR profiliu. Tyrimo imtis – romėniškajam ($n = 29$), tautų kraustymosi ($n = 48$), vikingų ($n = 24$) laikotarpiams priskiriami individų palaikai, rasti Rytų, Vidurio ir Vakarų Lietuvoje. Geležies amžiaus grupėse buvo identifikuotos devynios skirtingos mitochondrinės DNR haplogrupsės, o šiuolaikinėje lietuvių

populiacijoje – 13. Mitochondrinės DNR haplogrupių įvairovės palyginimas tarp geležies amžiaus grupių ir šiuolaikinės populiacijos rodo mitochondrinės DNR genetinę struktūrą stabilumą pagal motininę filogenetinę liniją nuo geležies amžiaus. Tęstinį mobilumą rodo ir šiuolaikinėje lietuvių populiacijoje nustatyta didesnė mitochondrinės DNR haplogrupių įvairovė nei geležies amžiaus grupėse. Komisijos nariai išklaušė visų jaunųjų mokslininkų mokslinius pranešimus, juos įvertino ir geriausių darbų autoriams įteikė pirmos, antros ir trečios vietos diplomus. Medicinos ir sveikatos mokslų sekcijoje pirmo laipsnio diplomus pelnė LSMU jaunoji mokslininkė Deimantė Valentelytė (už mokslinį pranešimą „Žarnyno organoidų modelio taikymas biologinės terapijos poveikio vertinimui“), taip pat tokiu diplomu pagerbta VU mokslininkė D. Jurkėnaitė (jos pranešimas „Epigenetinių biožymenų inkstų navikų diagnozavimui ir prognozavimui tyrimas“). Antro laipsnio diplomai įteikti Vilniaus universiteto mokslininkei I. Krastinaitei (už mokslinį tyrimą „Mitochondrinės DNR įvairovės kitimas Lietuvos teritorijoje nuo geležies amžiaus“). Trečio laipsnio diplomu pagerbta KTU mokslininkė Shirin Arlonova (už mokslinį darbą „Klinikiniam naudojimui skirtos lengvos jonizuojančiąją spinduliuotę ekranuojančios 3D spausdinimo medžiagos“). Trečio laipsnio diplomas taip pat įteiktas VU liginės Santaros klinikų mokslininkui R. Kundeliui (pranešimas „Dirbtiniu intelektu („inHEART“) paremta neinvazinė vaizdinių tyrimų analizė skilvelinės tachikardijos gydymui: pirmoji patirtis Lietuvoje“).

„Gydytojų žinių“ informacija.

Konferencijoje pristatytos bakterijų gynybos sistemos

Bakterijų apsaugos tyrimai šiuo metu yra viena dinamiškiausių mokslo sričių. Taip tvirtina Vilniaus universiteto Gyvybės mokslo centro vyriausiasis mokslo

darbuotojas dr. Mindaugas Zaremba. Anot jo, bakterijų ir jas puolančių virusų – bakteriofagų – santykis yra nuolatinė kova. Kaip ir geopolitinėje realybėje, mikropasaulyje

vyksta nenutrūkstamos ginklavimosi varžybos: bakteriofagai ieško vis naujų būdų bakterijų gynybai pralaužti, o šios kuria vis įvairesnius mechanizmus nuo jų apsisaugoti.

Dr. M. Zaremba kartu su tyrimų grupe šią evoliucinę kovą bando suprasti ir paaiškinti mo-

Nukelta į p. 9

Atkelta iš p. 8

lekuliniu lygmeniu. Bakterijos, vykstant evoliucijai, sukūrė šimtus skirtingų gynybos sistemų, gebančių atpažinti įsibrovėlių ir jį neutralizuoti ar net nužudyti šeiminingą, kad apsaugotų likusią populiaciją. Tačiau kova čia nesibaigia – bakteriofagai nuolat ieško naujų būdų apsaugai pralaužti, o bakterijos kuria naujus mechanizmus, padedančius joms išlikti. Būtent ši „gynybos ir puolimo“ dinamika daro bakterijų tyrimus viena intensyviausių šiandienos mokslo sričių. Šiuo metu pasaulyje aprašyta beveik 200 skirtingų bakterijų apsaugos nuo virusų sistemų, tačiau dauguma jų dar nepakankamai ištirtos. Iš jų plačiai žinomos vos kelios, pavyzdžiui, restrikcijos – modifikacijos sistemos CRISPR-Cas, sukėlusios revoliuciją genų inžinerijos ir genomo redagavimo srityje. Tačiau tai tik du atvejai iš 200 – likęs potencialas vis dar neatskleistas.

Viena tokių neseniai pradėtų tyrinėti sistemų yra SPARDA. Ši sistema šioje bakteriofagų ir bakterijų konfrontacijoje išsiskiria savitu veikimo principu. Infekcijos metu ji suskaido ne tik viruso genetinę medžiagą, bet ir šeiminingą bakterijos DNR. Atrodo paradoksalu, tačiau toks gynybos mechanizmas sustabdo tolesnį infekcijos plitimą populiacijoje – viena bakterija tarsi pasiaukoja dėl kitų. Šis altruistinis mechanizmas vadinamas abortyvia infekcija – tai savižudiška gynyba, kai prarandamas pavienis individas, bet apsaugoma visa bendruomenė. Pasak Vilniaus universiteto biochemiko, dar viena įdomi SPARDA savybė – šios sistemos aktyvuoti baltymai formuoja filamentines struktūras – ilgas spirales primenančias baltymų gijas, kokios vis dažniau atrandamos ir kitose gynybos sistemose. Naujausių bakterijų gynybos sistemų atradimai ir jų veikimo tyrimai leidžia matyti tendenciją, kad bakterijų

imunitete formuojasi sudėtingos supermolekulinės struktūros, tarp jų ir filamentai. Tokie atradimai ne tik praplečia mūsų supratimą apie bakterijų pasaulį, bet ir suteikia galimybę šias žinias pritaikyti biotechnologijoje bei medicinoje – nuo fermentuotos produkcijos apsaugos iki naujų diagnostikos įrankių kūrimo. Nors šiuo metu tai – fundamentiniai tyrimai, vėliau jie dažnai tampa taikomųjų sprendimų pagrindu. Maisto pramonėje šios žinios gali padėti apsaugoti bakterijas, naudojamąs fermentuojant sūrus ar jogurtus, nuo virusų sukeltų nuostolių. Medicinoje bakteriofagai vis dažniau matomi kaip alternatyva antibiotikams, ypač kovoje su antibiotikams atspariomis infekcijomis. Todėl būtina suprasti, kokius gynybos mechanizmus bakterijos naudoja, kad būtų galima sukonstruoti veiksmingus bakteriofagus prieš jas. Biotechnologijų srityje SPARDA gali būti panaudojama nukleorūgščių diagnostikai, pavyzdžiui,

jos pagrindu sukurti testai ligų sukėlėjams greitai nustatyti.

Dr. M. Zaremba Vilniuje vykusioje MIT MISTI konferencijoje pristatė pastaraisiais metais pradėtą tyrinėti bakterijų gynybos nuo virusų sistemą SPARDA. MIT yra vienas stipriausių pasaulio universitetų tiek fundamentiniuose, tiek taikomuosiuose tyrimuose. Dr. M. Zaremba priminė, kad į šiuos tyrimus buvo įtraukti įvairių kursų studentai, doktorantai ir jaunieji mokslininkai: „Jie ne tik dirbo vienoje karščiausio mokslo sričių, bet ir ugdėsi gebėjimus, kurie pravers ateityje, nesvarbu, ar jie liks akademijoje, ar pereis dirbti į startuolius, pramonę ar kitas inovatyvias sritis. Pasaulio lygio tyrimai stiprina Lietuvos reputaciją gyvybės mokslo srityje ir augina profesionalių jaunųjų tyrėjų ekosistemą, kurios dalyvavimas globaliose mokslo varžybose sukuria netiesioginę grąžą ir visuomenei.“

„Gydytojų žinių“ informacija.

V. Intas: „Gyventi reikia taip, tarsi rytoj mirtum, o dirbti taip, tarsi amžinai gyventum“

Vaclovas Intas – žmogus, tvirtai įleidęs šaknis į akmenuotą Mosėdžio žemę. Kūręs unikalų akmenų muziejų V. Intas dar šiandien mosėdiškių, aplinkinių vietovių gyventojų prisimenamas ir kaip gydytojas. O jo pasirinkimą studijuoti mediciną tikriausiai nulėmė daktarų Kanackių kaimynystė.

V. Intas gimė 1925 m. lapkričio 14 d. valstiečių Benignos (Kovaitės) ir Stanislovo Into šeimoje Skuodo rajone Kivylių kaime. Gimdymą priėmęs Ferdinandas Kaunackis iš karto nusprendė: „Tas bus daktars.“

F. Kaunackis buvo baigęs Tarto medicinos universitetą, apsigynęs daktaro disertaciją, vertėsi gydytojo praktika Kivyliuose, netoli namų pastatė ligoninės

pastatą. Tobulinosi užsienyje, dirbo Sedos, Skuodo ligoninėse. 1935 m. pas Kaunackius lankėsi daktaras Jonas Šliūpas, kurį tuomet galėjo pamatyti ir dešimtmetis Vaclovas. Jis draugavo su daktaro vaikais Algirdu ir Ferdinandu, kuris 1944 m. pavasarį, baigęs studijas Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete tą pačią metų rudenį su šeima pasitraukė į Vakarus. Beveik iki 2000 m. jie susirašinėjo laiškais.

1946 m. Vaclovas įstojo į Klaipėdos žemės ūkio technikumą. Tuo pačiu metu paslapčia mokėsi vakarinėje vidurinėje mokykloje. 1949 m. pradėjo studijas Kauno medicinos institute. Susidomėjo chirurgija, ortopedija, taip pat gamtos mokslais. Būsimasis

medikas buvo išvykęs į ichtiologinę ekspediciją Kuršių mariose. Vyresniuose kursuose naktimis dirbo greitojoje medicinos pagalboje, taip pat laikraščio „Kauno tiesa“ redakcijoje korektoriumi. Vaclovas buvo paskirtas kurso seniūnu, vienijo kurso draugus, organizavo žygius pėsčiomis ir dviračiais. Vaclovas globojo jaunesnįjį brolį Praną, kuriam pavyko išsigelbėti nuo tremties. Mama su kitais broliais buvo ištremta į Irkutską, o tėtis žuvo netoli jų sodybos, nuslinkus Pakalniškių žyvro karjero skardžiui, kai Vaclovui buvo devyniolika metų. Brolį Praną jis buvo apgyvendinęs savo kambaryje Medicinos instituto bendrabutyje.

Nukelta į p. 10

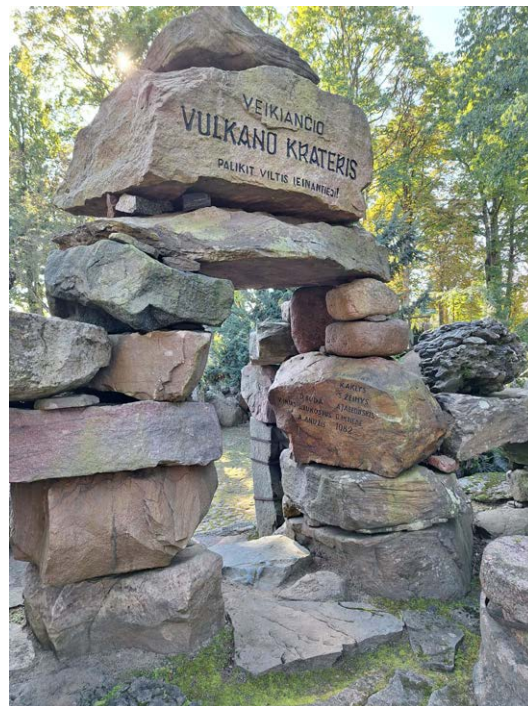
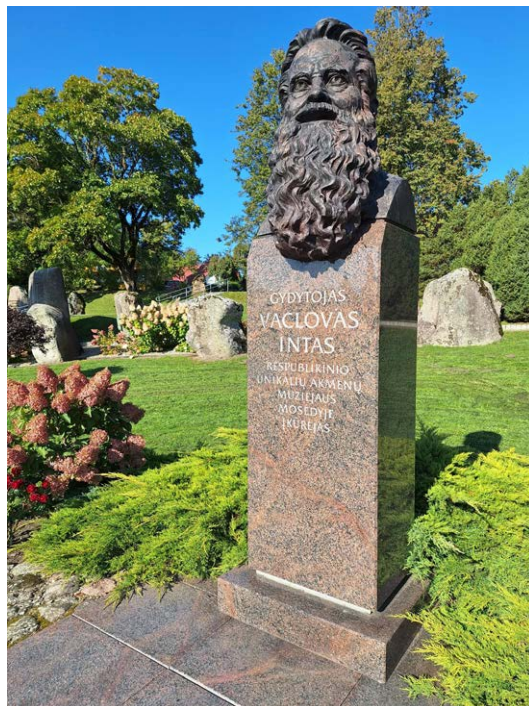
Atkelta iš p. 9

1955 m. Kauno medicinos institutą V. Intas baigė su pagyrimu. Įgijo šeimos terapeuto specialybę. Tik gavęs diplomą Vaclovas išsiruošė į Irkutską aplankyti mamos ir brolių. Brolio Stasio sūneliui buvo pradėję nykti kairės rankos raumenys. Atvykęs dėdė Vaclovas mankštomis ir masažais pagydė berniuką, kuris tikriausiai buvo pirmasis jaunojo gydytojo pacientas.

Po studijų jis grįžo į gimtąjį kraštą. Buvo paskirtas neseniai atnaujintos Skuodo ligoninės Vidaus ligų skyriaus vedėju, o kai Mosėdyje atidaromai naujai ligoninei 1956 m. reikėjo gydytojo, V. Intas čia įsikūrė. Mosėdžio ligoninėje tuomet buvo 10 lovų, bet esant reikalui tilpo ir 30 žmonių. Pastatas ir sodas aplink, kaip ir visas miestelis, tuo metu atrodė liūdnokai. Gydytojas V. Intas, būdamas Raudonojo Kryžiaus draugijos pirmininku, tapo kovos už švarą ir tvarką organizatoriumi. Kvietė miestelio žmones įsijungti į draugijos gretas. Greitai draugiją sudarė daugiau kaip 600 narių, kurie įtraukė ir kitus gyventojus. Vyko talkos, buvo sodinami medžiai. Žmonės greitai pradėjo puoselėti ir savo sodybas.

Dar 1957 m. V. Intas susidomėjo akmenimis. Pamatęs, kaip ligoninės ūkvedys ruošėsi nubalinti akmenukus apie gėlynus, V. Intas atkreipė dėmesį, koks gražus natūralus akmuo, ir jam kilo mintis daugiau pasidomėti apie akmenis. Laukuose, miškuose jų buvo daugybė, nes Skuodo ir Kretingos rajonai patys akmeningiausi Lietuvoje. Pirmąjį būsimą akmenų muziejaus eksponatą iš laukų jis parsivežė užsikėlęs ant dviračio. Taip gydytojas ir užsikėlė akmenų rinkymo maniją. „Esu pakerėtas akmenų, – jis sakė. – Akmuo gydo žmogų. Deja, kartais suserga ir pats. Tačiau akmuo ir taip turi gilių amžių, todėl reikia skubėti rūpintis žmonėmis, jie trapūs.“

Grįždamas dviračiu iš ligonių pamatęs įdomesnius akmenis pažymėdavo, sunumeruodavo, o paskui ieškodavo pagalbos parsigabenti į miestelį. Melioratoriai nelietė ir saugojo V. Into pasižymėtus akmenis, o paskui talkininkai sukvežimiais, traktoriais padėjo juos pargabenti iš laukų ir tolimesnių vietovių. Po 1962 m. gaisro Miestelio centre V. Intui kilo mintis griuvėsiais užverstą atlatitą paversti skveru, skirtu krašto žymiesiems žmonėms pagerbti. Ten pastatė akmenis ir pasodino tris ažuolus Simo-

nui Daukantui, Jurgiui Pabrėžai ir Motiejui Valančiui. Akmenų, taip pat augalų atgabeno ir iš Kamčiatkos, Karelijos, Vidurinės Azijos, Australijos, Indijos ir kitų tolimųjų kraštų. Pamažu susikauptė akmenų kolekcija, kol pagaliau 1979 m. vasario mėnesį oficialiai atidarytas Respublikinis unikalinių akmenų muziejus, o vadovu paskirtas V. Intas (iki 2000 m.). 2005 m. muziejui suteiktas V. Into vardas.

Nors akmenys atėmė daug jėgų ir laiko pagrindinis V. Into darbas buvo žmonių gydymas. Mažo miestelio ar kaimo gydytojas turėjo viską žinoti ir mokėti. Per tuos darbo metus Mosėdžio ligoninėje, ambulatorijoje jam teko būti chirurgu, terapeutu, pediatru, net ginekologu. Į jį žmonės kreipėsi ir po darbo valandų, naktį ar laisvadieniais. Pakviestas niekada neatsisakydavo. V. Intas buvo labai populiarus vaikų gydytojas. Nors negalėjo gydyti kūdikių iki 1 metų, jis nekreipė į tai dėmesio. Išgelbėjo ne vieną sunkiai sergantį mosėdiškį ar siuntė į Kauną konsultuotis, gydytis pas kurso draugus, dirbančius klinikose.

Jo pastangomis labai pagražėjo Mosėdis. Tačiau, kai po trylikos Mosėdžio ligoninės gyvavimo metų prireikė pinigų remontui, lėšų negavo, nes tuo metu ligoninės buvo stambinamos. 1976 m. senoji Mosėdžio ligoninė uždaryta, o pastatas nugriautas. Nugriauto ligoninės pastato vietoje gydytojas įrengė mistinį vulkano kraterį. V. Intas toliau dirbo Mosėdžio ambulatorijoje.

Gydytojas V. Intas aktyviai dalyvavo Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio veikloje.

Atlikti tiek darbų, pasak V. Into, jam padėjo fantazija, entuziazmas, ištvermė ir užsispyrimas, titaniškas darbas, stipri sveikata, na, žinoma, ir talkininkai.

V. Intas būtų galėjęs imtis mokslinio darbo. Savo profesinės veiklos pradžioje jis sekė medicininę literatūrą ir pats daug rašė donorystės, sveikatos profilaktikos, higienos klausimais, kaip sumažinti kūdikių mirtingumą, lopselių, darželių reikalingumą, apie mokyklinio amžiaus vaikų susirgimus, nelaimingų atsitikimų darbe, kelyje ir buityje išvengimą, saugumo taisyklių laikimąsi. Gydytojas akcentavo, kokią įtaką žmogaus sveikatai turi švara ir tvarkinga aplinka. Pabrėžė profilaktinės medicinos, sanitarinio švietimo, paskaitų, parodų, plakatų svarbą. Gydytojas pastebėjo, kad žmogus suserga vien dėl to, nes nežino, kaip elgtis, kaip save prižiūrėti. 1963 m. apžvelgdamas praėjusių metų darbus rašė: „Kiekviena išgelbėta gyvybė gydytojui – didžiausias džiaugsmas, pasveikusio žmogaus laiminga šypsena – geriausias atpildas už darbą.“

2025 m. lapkričio 14 d. Mosėdyje vyko konferencija „Akmenis ir žmogaus pasaulis: Vaclovui Intui – 100“. Į renginį atvyko Lietuvos Respublikos aplinkos ministras Kastytis Juromskas, Skuodo rajono savivaldybės meras Stasys Gutautas, LR Seimo narė Violeta Turauskaitė. Susirinkusius į Mosėdžio gimnazijos salę pasveikino

Vaclovo Into muziejaus direktorė Gintarė Sakalauskienė.

Pranešimus apie unikalų akmenų muziejaus įkūrėją, gydytoją V. Intą skaitė tautodailininkas, keramikas Eugenijus Paukštė, Lietuvos medicinos bibliotekos atstovė Janina Valančiūtė, paleontologijos entuziastas ir geografas Virgilijus Pajarskas, Gamtos tyrimų centro geologė dr. Gražina Skridlaitė. Renginio dalyviai organizatoriai padovanojo atminimo statulėles (autorius skulptorius Mindaugas Jankauskas). Tautodailininkas E. Paukštė pristatydamas V. Into 100 metų jubiliejui sukurta juodosios keramikos pano pasakojo, kad prieš trejus metus apsilankius muziejuje jam kilo mintis, kad reikia pagerbti šį entuziastą, neapprėpiamos energijos ir darbštumo žmogų, prisidėjį prie jo jubiliejaus paminėjimo. Šiais metais jam pavyko šį sumanymą įgyvendinti. „Savo įspūdį, atsivežtą iš V. Into akmenų muziejaus, perkėliau ant plokštumos, kurioje reikėjo koncentruoti visus muziejuje pastebėtus akcentus“, – sako menininkas. Lietuvos pašto atstovai pristatė Vaclovo Into 100-osioms gimimo metinėms išleista pašto ženklą, kurio autorius – dailininkas Tomas Dragūnas.

Lapkričio 19 d., V. Into mirties dieną, Mosėdyje vyko kasmetinė šviesos akcija „Uždek žvakutę Vaclovui Intui“, kurios metu degtos žvakutės įvairiose miestelio vietose.

Janina Valančiūtė
Lietuvos medicinos biblioteka